

**КОНСТАНТИН (КОСТАКИ) ПОПОВИЧ (1821-1876) – НАСТОЯТЕЛЯТ
(ДАРИТЕЛЯТ) НА БЪЛГАРСКОТО КНИЖОВНО ДРУЖЕСТВО**
Д-р Донка Славова-Соколова – Институт за философски изследвания при БАН,
E-mail: sokrates@mail.bg

Името на Константин (Костаки) Попович, както и това на брат му Васил Попович, не е широко известно. Подобно на мнозина възрожденски родолюбци, носещи с достойнство дълга си на образовани синове на някога велик, но захвърлен далече назад в развитието си угнетен народ, той е работил за народните дела безкористно и скромно. Знаел е, че за да се повдигне един народ, да застане на равна нога с другите народи, само свобода не е достатъчна — нужна му е и просвета, за да осъзнае силата и отговорността на свободата, да съумее да изгради новия си живот с разум и далновидност.

Константин (Костаки) Попович не доживява Свободата, но вражда много в духовните основи на свободна България. Роден е в Ямбол през 1821г. в семейството на търговеца Никола Попович и съпругата му Димитра. След Руско-турската война (1828-29г.) и кратковременната деветмесечна свобода хиляди българи напускат родните си места, следвайки оттеглящите се руски войски. През април 1830г., когато Константин е на 9 години, заедно с други ямболски семейства и семейство Попович напуска родния си дом. Отначало се установява в Крайова, но се заселва трайно в Браила, където скоро се формира голяма българска колония, а градът се превръща в своеобразен български културен център. Константин Попович учи отначало в Браила, а след това — в Одеския университет. Получава солидно образование и владее няколко езика — гръцки, влашки, руски, английски, френски и италиански. Постъпва като преводач в английското генерално консулство в Браила, по-късно става секретар на английската легация в Букурещ. Този период е начало на неговата активна обществена дейност. Поддържа връзки с изявени български възрожденски дейци: Георги Раковски, братята Евлоги и Христо Георгиеви, Найдено Геров, д-р Иван Селимински, Добри Войников, Христо Ботев, Марин Дринов, Васил Друмев, Райко Жинзифов и др. Заедно с по-младия си брат Васил Попович участва активно в Кримската война (1853-56г.).

Войната предизвиква патриотичен подем сред емиграцията в Дунавските княжества Влашко и Молдова. Още през август 1853г. 37 видни българи отправят към руския император Николай I молба (Адрес) за съдействие пред турското правителство да бъде приложен

спрямо българите Гюлханският Хатишериф от 1839г.; те настояват за неговата намеса, щото българите под властта на Падишаха да имат право да събират средства за свои училища, печатници, богоугодни заведения, да имат свои архипастири, поучаващи на роден език, и свои представители, които да се грижат за нуждите на народа. Сред 37-те видни българи, подписали Адреса, са Никола и Костаки Попович.

В началото на войната във Влашко и Молдова се създава доброволчески батальон от балкански християни. Руското командване оценява високо дейността на К. Попович за основаването на Българското настоятелство в Браила за събиране на средства и доброволци във войната, както и за съдействието, което оказва на руското командване. Награден е от руския император с орден “Св. Станислав”, II ст.

След Кримската война К. Попович се установява в Браила. Занимава се с търговия, представител е на осигурително австрийско дружество. Заможното и образовано семейство Попович заема централно място сред браилската емиграция. То оказва широка поддръжка на родолюбиви просветителски инициативи. К. Попович подпомага финансово в. “Дунавски лебед” и издаването на някои от трудовете на Г. Раковски, разпространява българската възрожденска книжнина, изпраща средства за поддръжка на учебното дело в родния си град Ямбол, чрез Добри Чинтулов изпраща църковни книги в Ямболско. Наричат го “Руският консул”, защото в неговия дом отсядат много от българите, които пътуват от и за Русия.

През 1858г. с хрисовул на княз Никола Богориди се открива т.нар. Централно българско училище — гимназията в Болград. Костаки Попович е първият, поканен на престижния пост директор на гимназията. Отказва поста.

По инициатива и с поддръжката на братя Попович през 1868/69г на подарен от ямболката Варвара Хадживелева парцел в Браила е издигнат българският храм “Св. Възнесение”.

През септември 1869г. в дома на Варвара Хадживелева, заедно с брат си Васил, Константин Попович участва в създаването на Българското книжовно дружество. Избран е за член на Настоятелството (*дарителите*) на БКД, заедно с други напредничави заможни браилски българи: Николай Ценов, Стефан Берон, Васил Михаилиди, Петраки Симов (все достойни хора, за които се знае много малко). Той е главният спомоществовател на Дружеството и на неговия печатен орган “Периодическо списание”, от което до смъртта на К. Попович през 1876г. излизат 12 книжки (следващите започват да излизат едва през 1882г. в София, с поддръжката на българската държава). Настоятел е и на в.”Българска пчела” и в.”Право”. Това не му спестява незаслужени огорчения и обиди от “своите”.

Константин Попович има още една твърде необичайна заслуга пред българската култура : той е първият българин, разрешил на дъщеря си да участва в театрално представление. Днес трудно бихме могли да оценим смелостта на този жест. На 11 май 1868г., на празника на светите братя Кирил и Методий, 18-годишната Матилда Попович участва в пиесата на Добри Войников “Покръщение на Преславският двор”. Тя става първата българска актриса — поетът Д. Великсин ѝ посвещава “Сонет за девица Матилда К. Попович”, а композиторът Исидор Михаилиди (син на настоятеля В. Михаилиди) — “Матилда полка” (суперлативите на в. “Дунавска зора” ще спестя).

Константин Попович умира след продължително боледуване на 12.11.1876 г. на 55 години.

В България има само един знак за неговата щедра родолюбива дейност — паметникът в родния му град.

(По материали на Научния архив на БАН, Историческия музей — Ямбол, Баев, Х. Ямболци от старо време /краеведски издирвания/. Ямбол, 2005 и др.)

